

Miten minusta tuli kasvatuksen historian tohtori?

Ei ura urennut kansakoulunopettajaksi

Väittelin tohtoriksi yli kuuskymppisenä. Jotta lukija voisi ymmärtää tohtoroitumiseni, on minun kerrottava tässä pitkä ja kiemurainen opinpolkuni monen vuosikymmenen ajalta. Aloitan tarinani lapsesta asettamasta tavoitteesta: isona tulen opeksi, saan hyvää palkkaa, jolla ostan sähkövalot ja sisävessan kotiini.

Koska korpikainuulainen perheemme oli tilaton ja taloton, ainoaksi tieksi pitkospuiden takaa sähkövalojen säihkeeseen osoitautui opintie. Kotipitäjässä oli kunnallinen keskikoulu. Se antoi varattomille, lahjakkaille lapsille mahdollisuuden opiskella ohi kansakoulukurssin. Perukan lasten tosin oli pystyttävä irtautumaan kodista jo 10–11 -vuotiaina. Kirkonkylässä oli sopeuduttava vieraisiin oloihin, mieli edetä koulupolulla. Koti-ikävä oli voitettava. Jos opiskelu ei sujunut, kokeilukeskikoulustamme tuli armotta paluu kotikylän kansakouluun. Luokalle jätettiin varsin kevein perustein.

Jo keskikouluun pyrkiessäni minulla oli tavoitteena kansakoulunopettajan ura. Esikuva löytyi alkuopettajastani Marja-Liisa Koskelasta. Koulutusta vaativia ammatteja emme opettajan ohella juuri muita tunteneetkaan kuin pappi, lääkäri ja apteekkari. Kunnassamme oli 1950-luvun alussa peräti 45 koulua, joten opettajille näytti työtä riittävän. Suoritettuani keskikoulun olin vasta 15-vuotias, enkä ikäni puolesta päässyt pyrkimään kansakoulunopettajaseminaariin Onneksi kuntaamme oli saatu lukio, joten jatkoin opiskelua siinä. Tosin lukio oli maksullinen, ja perheemme kolmen tytön koulutus oli pikkutuloisille vanhemmille

Yllä Tuula Hyyrö saapuu väitöstilaisuuteen takanaan professorit Veli-Matti Värri ja Martti T. Kuikka.

kova koitos. Lukioaikana harrastin kaikkea sellaista, mistä kansakoulunopettajaksi pyrkivän oletin saavan lisäpisteitä. Kouluaineissa panostin harjoitus- ja reaaliaineisiin sillä seurauksella, etten ylioppilaskirjoituksissa sitten erinomaisia arvosanoja kahminutkaan. Opettajaoppiin Oulun OVL:een en päässytäkään.

Ammattiin oli kuitenkin valmistuttava joutuisasti. Opintolainoja en saanut takaajien puuttuessa. Hain yksivuotiseen kauppaopistoon. Toiveeni oli kauppaopiston kautta edetä opettajaksi.

Kansalaiskouluissa oli tuolloin liikelinjan opettajia, joilta vaadittiin merkonomin tutkinto. Ennen kuin onnistuin hakemaan liikelinjan opettajaopintoihin, maamme koulutusjärjestelmää ryhdyttiin uusiimaan. Peruskoulun tuloa enteiltiin, eikä kaupallisten aineiden opettajakursseja enää aloitettukaan. Niin jäin merkonomina hankkimaan leipää itselleni ja lapsilleni. Yhdeksi lukukaudeksi pääsin välillä testaamaan opettajuuttani kansakoulun yhdysluokkaan 1–3. Vakinainen työ korvauskäsittelijänä löytyi KELA:sta, mutta se ei jaksanut minua monta vuotta kiehtoa. Unelma opettajuudesta kyti alati.

Lehdistä seurasin Suomen peruskoulujärjestelmän ja uuden opettajankoulutuksen syntymistä. Hain perheeltäni ja työnantajaltani salaa Kajaanin seminaariin, joka muuttui syksyllä 1969 ylioppilaspohjaiseksi peruskoulunopettajia valmistavaksi oppilaitokseksi. Kolmessa vuodessa minusta tuli peruskoulunopettaja. Kansakoulua ei silloin enää Pohjois-Suomessa ollut, joten minusta ei tullut koskaan kansakoulunopettajaa. Opinhalut seminaarivuosina olivat minulla hirmuiset. Vaikka opiskelumme ei ollutkaan yliopistoon kuuluvaa, meillä oli kuitenkin vaatimuksissa yliopistollisia arvosanoja ja -kurseja, joista osan kävivät pitämässä Oulun ja Jyväskylän yliopistojen opettajat. Kajaanin kaduilla, joilla Lönnotin aikaan siat kävelivät sateella ja porvarit poudalla, käyskenteli nyt muitakin tohtoreita kuin lääkäreitä.

Opiskelut jatkuivat työn ohessa

Tuskin ennen seminaariaikaani tiesin, että tohtoreita oli muitakin kuin kunnanlääkäri, joka kotipitäjässäni olikin kaikki tietävä ja taitava. Rahvaan parissa tohtori oli nimenomaan lääkäri. Nykyinen aviomieheni, joka on varusmiespalveluksensa aikana väitellyt matematiikasta tohtoriksi, oli Turussa varuskunnassaan kokenut oitis tulleensa lääkäriksi väitöksensä jälkeen. Komppanian väepeli oli näet kutsunut tohtoroituneen varusmiehen luokseen ja pyytänyt

tältä lääkereseptiä liikapainoisuuteensa. Hyyrö oli esimiehelleen kuuliaisena määrännyt tälle hölkkää päivittäin, piirrellyt ruokalista ja lopuksi kehottanut vääpeliä ostamaan vitamiinipillereitä. Vääpeli oli ottanut tohtorin neuvot todella vaarin ja muutaman viikon kuluttua hän oli kutsunut lääkitsijänsä toimistoonsa katsomaan, miten ennen piukat housut nyt hölskyivät.

Tohtoriksi en opiskeluvuosinani osannuthaaveilla. Tuskin maisterin tutkintoa tohdin ajatella. Onnekkaiden sattumusten saattamana opintoni jatkuivat heti Kuhmossa vietetyn opettajavuoden jälkeen. Elokuussa 1973 onnistuin saamaan Kajaanin kaupungista vakinaisen luokanopettajan viran ja sen mukana vielä ohjaavan opettajan tehtävät. Moraaliseksi velvoitteekseni katsoin hankkiutua lisäopiskeluihin. Pysin Jyväskylän yliopistoon opiskelemaan kasvatustiedettä. En päässyt, mutta sinnikkäästi kesälukukausina olin yliopistolla 8–10-tuntisia päiviä ja talvikausiksi hain erillisarvosanojen suoritusoikeuksia. Muillakin paikkakunnilla opiskelin kesäisin, ja perhe kulki mukana. Asuimme leirintäaluilla. Myöhäisillat ja yöt luin tenttejä ja siinä sivussa hoidin lapsiani.

Kajaanilaisille Jyväskylässä tenttiminen oli tuttua, sillä muutama opettajaseminaarin lehtoreista suorittivat sinne täydennys- ja lisäopintoja saadakseen yliopisto-opettajan kelpoisuuden. Pääsin heidän vanavedessään opintoihin kiinni. Yhdessä taitoimme tenttiaamuina 320 kilometrin automatkan. Tentit olivat pääasiassa lauantaisin, joten sijaisia emme tarvinneet. Opintoni Jyväskylässä päättyivät hum.kandidaatin tutkintoon 2,5 opiskeluvuoden jälkeen.

Virka yliopistosta

Akateemiseen maailmaan jouduin "vahingossa", kun Kajaanin OKL:n silloinen esimies pyysi minua harjoittelukouluun määräaikaiseksi luokanlehtoriksi. Sain hum.kandidaatin paperit käteeni nipin napin ennen harjoittelukoulun virkojen vakinaistamista, ja niin

olin pätevä hakija. Minut valittiin, ja olin sen jälkeen Oulun yliopiston työntekijä. Harjoittelukoulun opettajat ja opettajankoululaitoksen väki olivat kuin "yhtä perhettä". Opiskelu oli yhteinen intohimomme. Kesäyliopiston kautta saimme Kajaaniin monia kursseja, jopa kasvatustieteen laudatur-opintoja. Oli itsestään selvää, että saatuihin opintoihin myös osallistuttiin. Kollegat edistivät ja virvoittivat toistensa ajattelua. Kannustava tuki oli mahtavaa. Erityisen kiitollisena muistan graduohjaajaani Kauko Hämäläistä, samoin kollegoitani Irma Vornasta, Marja Kallonen-Rönkköä ja Jaakko Luukkosta. He valoivat uskoa, että vanhanakin oppii, eikä mikään ole liian myöhäistä. Jotkut kollegoista saivat tohtoriopintonsa päätökseen. Itse sain Oulun yliopistossa ylemmän kandidaatin tutkinnon valmiiksi. Olin kasvatustieteitten masteri, ylittänyt haaveeni ja tavoitteeni. Minulla oli myös oma koti, jossa oli sisä-WC ja sähkövalot. Opinnonhan olisin voinut silloin lopettaa.

Kävi kuitenkin niin, että luokanopettajakoulutusta rukattiin jälleen 1970- ja 1980-luvun taitteessa. Opettajankoulutuslaitoksissa ryhdyttiin valmistamaan opiskelijoista maistereita. Kouluttajille tuli tällöin tarve lisätä omaa tietämystään, ainakin näin minulle kävi. Luokanopettajan työstäni virkavapaana toimin KOKL:n puolella sapatissijaisena. Tästä kirposi tarve jatko-opintoihin. Päivi Atjosen, silloisen assistenttimme kanssa matkasimme yhdessä Ouluun sosiologian opintoihin. Kyseisestä yhdessä puurretusta kesästä olen Päiville, entiselle oppilaalleni, hyvin kiitollinen. Syksyllä 1982 OKL:n väki perusti tutkimusryhmän, johon jokainen laitoksen jäsen ja ulkopuolisetkin olivat tervetulleita. Osa teki opinnäytetöitä, osa toimi omassa opetus-tehtävässään tutkivana opettajana. Meillä oli varsin kiinnostavat tutkimusaiheet keski viikkoillat, jotka usein päättyivät jonkun kollegan kotisaunaan. Myös laitoksen uusi johtaja Juhani Suortti liittyi ohjaajaryhmäämme. Minutkin vedettiin jatko-opiskelijaksi, vaikkei itselläni ollut aiettakaan jatkaa lisensiaatiksi. Sain Oulun yliopistosta jatko-opiskelijan oikeudet. Pääsin tuolloin ensi kertaa

yliopistoon virallisesti opiskelijaksi. Ei tarvinnut enää joka tenttiä erillisanomuksen turvin suorittaa.

Jatko-opinnot kangertelivat

Kajaanin OKL:ssa kokemani innostavat opiskelu- ja työvuodet jäivät taakseni kesällä 1984 itseäni kohdanneiden käännteiden vuoksi. Hakeuduin tuolloin yliopistopaikkakunnalle Tampereelle, josta junayhteydet olivat hyvät Hämeenlinnaan. Sain silloin HOKL:sta lehtoraatin hoitooni. Samana syksynä hain Tampereen yliopistoon kasvatustieteiden jatko-opiskelijaksi ja pääsin, mutta Kajaanissa aloittelemaani lisensiaatintyöaihetta ei kelpuutettu. Minut ohjattiin kasvatuksen historian professorin ryhmään, jossa historiaa opiskelemattomana tunsin itseni aivan ulkojäseneksi. Opinnot Pyynikintiellä edistyivätkin hitaasti. Sen sijaan sosiologian syventävät opinnot sujahtivat sujuvasti Attilassa.

Ohjaava professorini neuvoi minua opiskelemaan kasvatuksen historian tutkimuksen tekoa alan tohtoreiden opastamana. Oma-toimisesti hakeuduinkin sitten professori Jussi Isosaaren ja dosentti Pirkko Rommin puheille. Heille, samoin kuin professori Veli Nurmelle, olen kiitollinen neuvoista, joiden avulla sain lisensiaatintutkielmani valmiiksi. Työni vain ei kelvannut ohjaajalleni, joka vilkaistuaan sitä, heitti koko paperinipun eteeni ja puhisi, ettei työstäni tullutkaan mitään. Keräsin nöyrästi parisataa sivua tekstejäni professorin työhuoneen lattialta ja lukitsin ne kotona kaappiin. Vasta vuosien kuluttua, sitten kun kyseinen professori ikänsä pakottamana joutui eroamaan virastaan, avasin professori Jarkko Leinon neuvosta kaappini ja annoin työni Leinolle luettavaksi. Pienin korjauksin tutkielmani "Alakansakoulun opetussuunnitelmat" hyväksyttiin. Sen asiantunteville tarkastajille dosentti Jouko Kauranteelle ja nyt jo edesmenneelle dosentti Antti Lappalaiselle kiitokset oivallisista ohjeista ja rohkaisusta.

Lisensiaatintyön tarkastuksen aikaan olin sapattilukukaudella

omasta lehtorin virastani ja opiskelin yliopistossa ahkerasti. Tuolloin tuntui jo selvältä, etten tyytyisi liseniaatin tutkintoon, vaan jatkaisin tohtoriksi. Olin silloin vakiintunut yliopistotyöntekijä ja havainnut, että yliopistossa saa "täydet oikeudet" vasta sitten, kun on suorittanut tohtorin tutkinnon. Lisäksi tutkinto tuotti palkanlisää. Hakeuduin syksyn tullen tohtoriopiskelijaksi, mutta en enää Tampereelle, vaan Helsinkiin.

Helsinkiin opiskelijaksi pääsy ei ollut yksinkertaista. Papereiden lisäksi oli käytävä pääprofessorin vastaanotolla. Hän tutkaili sitten, onko hakija jatko-opintoihin kelvollinen. Tilasin ohjeiden mukaan sihteeriltä professorin vastaanotolle ajan. Odotin käytävässä vuoroani. Professori kutsui nimeltä henkilöitä. Olin provinssista tullut, joten nimeni ei ollut hänelle tuttu. Niinpä en tilatusta ajasta huolimatta päässyt professorin vastaanotolle, vaan palasin Tampereelle kotiin mieli apeana. Seuraavan kuukauden vastaanotolla jo onnistuin pääsemään professorin puheille. Kuukausia odotin senkin jälkeen. Sain kuitenkin oikeuden käydä seminaari-istunnoissa. Valvojikseni nimettiin apulaisprofessorit Martti T. Kuikka ja Jarkko Leino. Kuikan kanssa sitten hiottiinkin tutkimusaiheittani. Itse esitin Suomen ja Viron alkuopettajien koulutuksen kehittymistä 1920- ja 1930-luvuilla, mutta valvojani vinkistä jätin Viron opettajankoulutuksen pois tutkimussuunnitelmastani. Nyt jälkikäteen katsottuna aiheen valinta näyttää osuneen nappiin.

Hitaasti kiiruhtaen

Syksyllä 1994 sain virallisesti oikeuden Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan jatko-opintoihin. Seminaariryhmässäni olin ehkä keski-ikäinen, sillä siihen olivat liittyneet monet mittavan uran opetuslalla tehneet henkilöt. Osa heistä oli jo eläkkeellä, jotkut tekivät toista tai kolmatta väitöskirjaansa. Opiskelijakollegoiden tutkimussuunnitelmia tarkasteltaessa lähihistoria tuli elävänä seminaari-iltoihin. Koululaitoksemme kehittyminen eri

asiantuntijoiden esittämänä oli niin mielenkiintoista, että lähes joka seminaari-istuntoon matkasin työpäivän jälkeen monet vuodet. Myöhemmin harvensin käyntejäni. Liityin myös Suomen Kouluhistorialliseen Seuraan. Sen kuukausikokoukset avarsivat näköpiiriäni. Kokouksissa usein joku äskettäin väitellyt kertoi väitöskirjansa synnystä, metodeista ja tutkimustuloksistaan. Opin niistä tutkimuksen tekoa.

Omassa elämässäni uusi avioliitto toi lisää perhettä ja töitä. Myös HOKL:ssa työtahti kiihtyi, ja viikonloputkin opetin usein täydennyskoulutuksessa. Oma tutkimustyö edistyi ainoastaan aineiston keräämisen osalta. Kesäisin istuin arkistoissa, talvisin luin kirjallisuutta ja matkasin pitkin Suomea haastattelemassa alakansakouluseminaarin käyneitä opettajia.

Aineistoa kertyi mapeittain. Kirjoitusliuskoja sen sijaan sain hitaasti aikaan. Hain apurahoja päästäkseni täysipainoisesti tutkimuksen tekoon, mutta en niitä saanut. Omat pojat ja miniäkin väittelivät siinä minun nyhrätessä oman tutkimukseni alkumetreillä. Noin kerran vuodessa keskustelin työstäni ohjaani kanssa. Kerran hän esitti, että tutkisin kerralla koko alkuopettajakoulutuksen historian, aina 1860-luvulta alkaen. Tämä merkitsi minulle melkoista lisähaastetta ja uusia arkistokierroksia. Silloin, kun ohjaajamme jäi eläkkeelle, minulla oli vasta erinäisiä irrallisia lukuja tekstiä.

Professori Kuikan siirryttyä eläkkeelle Helsingin yliopisto hankki seminaariryhmällemme tuntiopettajan, joka tuli eri tiedekunnasta ja jonka näkemykset poikkesivat kovin paljon siitä, mitä olimme kasvatuksen historian tutkimukseksi oppineet käsittämään. Kävin yhden kevätlukukauden säännöllisesti tämän tuntiopettajan seminaareissa. Kesätehtäväksi ohjaaja antoi minulle uuden tutkimussuunnitelman teon, sen jälkeen kun olisin lukenut hänen määräämänsä ruotsalaistutkimuksen. Luin määrätyn opuksen, mutta totesin, ettei oma ajatusmaailmani pystynyt sisäistämään sellaista tutkimuksen teon ideologiaa. Sen jälkeen kävin mm. dekaanin kanssa kirjeenvaihtoa ja vararehtorinkin

kanssa juttelin asiastani. Päädyin lopulta yliopiston vaihtoon. Sen tekivät ryhmästämme muutamat muutkin myöhemmin.

Loppurutistus

Hain syksyllä 2004 neljättä kertaa jatko-opiskelijaksi, tällä kertaa Tampereen yliopiston kasvatustieteen tiedekuntaan. Ohjaajakseni sain tohtori Esko Nikanderin. Tutkimusraportin kirjoittaminen alkoi edistyä. Myös yliopistolaisten palkkausjärjestelmän uudistaminen toimi kiihokkeena. Oli tiedossa, ettei 1.7.2006 jälkeen enää tohtorin tutkinnosta automaattisesti lisäpalkkiota tulisi. Kiirettä piti. Jouduin lonkkaleikkaukseen, ja sen jälkeen sain 2,5 kuukauden sairausloman. Se oli ratkaiseva yhtäjaksoinen aika, jolloin sain kirjoitettua väitöskirjani alusta loppuun. Seuraavana syksynä jätinkin tutkielmani ohjaajalle. Pitkin talvea sitä vielä eri lukijoiden kommenttien perusteella korjailin ja täydensin. Silloinen dekaanimme Tuomas Takala huolehti, ettei työni juuttunut kenenkään työpöydälle kevättalven aikana.

Väitöskirjani esitarkastajiksi yliopisto kutsui emeritus-professori Martti T. Kuikan ja dosentti Saara Hakasten. Edellinen toimi myös vastaväittäjänäni 19.5.2006 Hämeenlinnan OKL:ssa pidityssä tilaisuudessa. Molemmat tarkastajat tekivät ripeästi ja tarkasti työnsä. Sain heiltä monia arvokkaita korjausvihjeitä. Työni nimesin yksinkertaisesti "Alakansakoulunopettajien valmistuksen kehitys Suomessa vuosina 1866–1939". Kustoksena väitöksessäni toimi professori Veli-Matti Värri, joka eli viimeiset jatko-opintovuoteni rinnallani myötä- ja vastamäet niin yliopistotyössä kuin tutkimuksen teossakin.

Tätä kirjoittaessani kesällä 2009 olen ollut kolme vuotta tohtori. Eläkepäivät jo häämöttävät. Mieluista on todeta, että opettajavuoteni olivat rikkaita, koska opiskelut olivat aina rinnalla. Tohtoriksi kannatti opiskella, vaikka se veikin työn ja perheen ohessa kymmeniä vuosia aikaa. Pääsisinköhän liki neljännesvuosi-

sadan jatko-opiskelijavuosillani Guinnessin Suureen ennätyskirjaan?

Kirjoittajan esittely:

Nimi: Tuula Hyyrö

Arvo ja ammatti: KT, lehtori

Syntymänvuosi: 1944

Väitös: Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen Hämeenlinnan toimipisteessä 19.5.2006

(Ks. Toinen kappale lopusta)

Vastaväittäjä: prof. (emeritus) Martti T. Kuikka

Kustos: prof. Veli-Matti Värri.